

HANNE BLANK
Bekâretin “El Değmemiş” Tarihi

Virgin. The Untouched History

© 2007 Hanne Blank

Bu kitabın yayın hakları Ralph M. Vicinanza, Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1339 • Araştırma-İnceleme Dizisi 228

ISBN-13: 978-975-05-0619-2

© 2008 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-5. Baskı 2008-2017, İstanbul

6. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Aksu Bora - Begüm Güzel

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ceren Kınık

DİZİN Özgür Yıldız

BBASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HANNE BLANK

Bekâretin “El Değmemiş” Tarihi

Virgin

The Untouched History

ÇEVİREN VE ÖNSÖZ *Emek Ergün*

HANNE BLANK Hem klasik müzik hem tarih eēitimi gören Blank, konuşmacı ve eēitimci olarak birçok üniversitede ve yetişkin eēitimi veren farklı ulusal ve bölgesel konferanslarda da sunumlar gerçekleştirmiştir. Tanglewood Müzik Merkezi üyesidir ve 1991’de George Whitfield Chadwick dl’n almıştır. Yazar ve tarihi olan Hanne Blank’in yazdıēı ya da editrlēn yaptıēı diēer kitaplar arasında, *Shameless: Women’s Intimate Erotica* [Utanmaz: Kadımlara zel Erotika] (2002, Seal Press), *Best Transgender Erotica* [En İyi Travesti/Transseksüel Erotikası] (Raven Kaldera’yla birlikte, 2002, Cirlet Press), *Unruly Appetites* [Söz Dinlemez Arzular] (2003, Seal Press), *Bekâretin “El Deēmemiř” Tarihi* (İletişim, 2008) ve *Dzinsel Heterosekselliēin şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi* (İletişim, 2019) vardır.

EMEK ERGÜN Lisans eēitimini Boēazii niversitesi eviribilim Bölümü’nde tamamlayan Emek Ergün, daha sonra Amerika’da Kadın Araştırmaları alanında yüksek lisans yaptı. 2015 yılında Maryland University Baltimore County’de (UMBC), “Language, Literacy and Culture” adlı disiplinlerarası programda doktorasını tamamladı. şu anda North Carolina University, Charlotte (UNC Charlotte) Kadın Araştırmaları ve Global Araştırmalar bölümlerinde yardımcı doçent olarak çalışmakta, feminist çeviriler yapmaya devam etmekte ve araştırmalarında ulusötesi feminist yapılanmalar üzerine yoēunlařmaktadır.

*Annem Shanna Spalding,
annemin annesi Ruth West Spalding,
Elizabeth Tamny, Heather Corinna,
Leigh Ann Craig ve
yeryüzündeki bütün bakireler için.*

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Teşekkürü.....	9
Önsöz: Türkiye’de Bekâretin “El Değmemiş” Tarihi EMEK ERGÜN.....	11
TEŞEKKÜR.....	35
EKSTRA BEKÂRET: OKURLARA NOT.....	39
BİRİNCİ KISIM	
<i>Bekâretbilim</i>	43
1. <i>Bir Bakire Gibi?</i>	45
2. <i>Bakire Olmanın Önemi</i>	69
3. <i>Himenbilim</i>	83
4. <i>Umutsuz ve Çekişmeli Arayış</i>	95
5. <i>Bakireyle Doktor</i>	115
6. <i>Bomboş Sayfa</i>	137
7. <i>Açılış Gecesi</i>	165

İKİNCİ KISIM

Bakire Kültürü	191
8. Bir Şekilde Bedenden Öte	193
9. Cennet ve Dünya.....	227
10. Daha Önce Hiçbir Adamın Gitmediği Yere Gitmek.....	267
11. Erotik Bakire.....	287
12. Bekâretin Öldüğü Gün mü?	321

SONSÖZ

<i>Geçmişte ve Gelecekte Bakire</i>	365
---	-----

SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR.....	375
-------------------------	-----

DİZİN.....	399
------------	-----

Çevirmenin Teşekkürü

Bu projenin tamamlanmasında en büyük teşekkürü, tanıştığımız ilk günden beri bekâret konusundaki çalışmalarında, hem bir dost hem olarak hem de tez komitemde yer alarak beni destekleyen, kitabını çevirmem konusunda en az benim kadar heyecanlanan sevgili Hanne Blank'e borçluyum. İletişim Yayınları'ndan, birlikte çalışmaktan çok büyük zevk aldığım ve çalışma boyunca "çok şanslıyım" dememi sağlayan editörüm Aksu Bora'ya, sonsuz anlayışı için Nihat Tuna'ya ve kitaba önsöz yazmam için beni teşvik eden Tanıl Bora'ya teşekkür ediyorum. Desteği ve sevgisiyle hep yanı başımda duran, çetrefilli cümlelerde işin içinden çıkmama yardımcı olan canım Mehmet'e ve en stresli zamanlarımda yüzümde güller açtıran Cici'ye teşekkürler. Son olarak hep benim güzel anem ve babam oldukları için Süheyla ve Behzat Demir'e, yardımlarını ve desteğini benden hiç esirgemeyen biricik ablam Beyhan Demir'e, eşsiz bilgi dağarcığıyla her sıkıştığımda yardımına koşan ikinci annem Prof. Dr. Zeynep Ergun'a, "Bu olmuş mu?" sorularına sabırla cevap veren Övgü Güner'e, "Arada çıkın dolaşın," diye günde on saat bilgisayar başında oturmamı engellemeye çalışan Alpar Ergün'e, destek ve anlayışları için doktora yaptığım programın öğretim üyelerine, ça-

lışanlarına ve öğrencilerine ve bana destek olan dostlarıma te-
şekkürlerimi sunuyorum. Hepiniz iyi ki varsınız, sağ olun,
var olun...

Önsöz:
Türkiye’de Bekâretin “El Değmemiş” Tarihi

EMEK ERGÜN

Soruna yol açan kadının bedeni değil, o bedene yatırım yapılma biçimleridir.

– Butler, 1987: 139

Kadın bedeninin ve cinselliğinin, aile, eğitim, hukuk, tıp, dil ve din gibi başlıca toplumsal kurumlar yoluyla sürekli gözlem ve denetim altında bulundurulması, ataerkil düzenlerin özünü oluşturur. Bu kurumların başında gelen baba rolündeki devlet, kimi zaman açıktan açığa, kimi zamansa el altından, kadınların hem emek üretme hem üreme anlamındaki üretkenliğini, erkek egemenliğini sürdürme yolunda var gücüyle yönetmeye çalışır. Diğer birçok ataerkil toplumda olduğu gibi, Türkiye’de de kadınlar, bedensel ve cinsel olarak birçok kontrol mekanizmasına maruz bırakılır. Namus kavramıyla ayrılmaz bir bütün oluşturan bekâret olgusu, bu kontrol mekanizmalarından biridir, hem de en güçlülerinden biri.

Bekâret, tanımlaması çok kolay bir kavrammış gibi görünür. Ne de olsa bu sözcüğü günlük yaşamımızda sıkça duyar ve kullanırız. 5N1K’lik bir konuyuşçasına, arkadaşlarımızla bekâretimizi ne zaman, nerede, nasıl, neden ve kiminle kaybettiğimize dair ayrıntılı konuşmalar yapar, “Acaba bekâretimi kaybettim mi?” korkusuyla doktora koşar ya da Güzin Abla köşesini “Mastürbasyon bekâreti bozar mı?” gibi sorularla donatırız. Ama bekâretin ne olduğunu ya da olmadığını, bunun kimin tanımı olduğunu sorgulamayız hiç. “Kimin namusu?”

sorusu kulağı tırmalamazken “Kimin bekâreti?” sorusu saçma gelir, çünkü bekâret, Hanne Blank’ın de anlattığı gibi, zaman içerisinde toplumsal bir kurgu olmaktan çıkarılmış, temeli be-
denimize atılmış, bireysel ve fiziksel bir olguya dönüştürül-
müştür. Peki nedir bekâret? Bir bilmece midir dilden dile do-
laşan ve kansız cevabı olmayan:

Gözle görülmez, elle tutulmaz,
Bıraktığı kanın altında yatar beyaz,
Ya bir çarşaf yatakta durmaz,
Ya kefen başında bir çığlık avaz avaz,
Bil bakalım nedir bu maraz...

Yoksa duyduğumuzda, ardındaki erkek egemen zihniyeti sorgulamadan gülüp geçmemiz beklenen bir fıkra mıdır:

Adamın biri evlendikten iki gün sonra karısını öldürür ve ha-
kim huzuruna çıkarılır. Hakim sorar, “Neden öldürdün oğ-
lum karını?” Adam, “Bakire değildi Hakim Bey,” der. Hakim,
“O zaman neden birinci gün öldürmedin?” diye sorduğunda,
adam, “Birinci gün bakireydi Hakim Bey,” diye cevap verir.

Fıkra bitti, burada gülmemiz lazım... Oysa olmuyor, güle-
miyoruz. Hakim ne demek istiyor burada, diye düşünüyoruz
umarsızca gülmek yerine. Neden gerekeni yapıp anında öl-
dürmedin de bir gün daha yaşamasına izin verdin kadının,
demeye getiriyor hakimın sorusu. Hani adam kadını evliliğin
ilk günü öldürse haklı çıkacak ve bir cinayet daha namus ge-
rekçesiyle görmezden gelinecek. Ne de olsa hiç zaman kay-
betmeden kanı akıtmak lazım çünkü hepimiz biliyoruz; na-
mus beklemez, kirlendi mi ancak kanla temizlenir. Gülüp
geçmemiz gerekiyor bu fıkralara ama yapamıyoruz. Hepimi-
zin bir şekilde canını yakmış bekâret/namus dediğimiz bu
meret; kimimizinkini daha çok, kimimizinkini daha az. Öyle
gülüp geçemeyiz.

Bekâretin ne anlama geldiğini öğrenmek için bilmeceleri,

fıkraları bir kenara bırakıp ilkokuldan içimize işleyen bir alışkanlıkla sözlüğe bakabiliriz. Türk Dil Kurumu'nun (TDK) internet üzerindeki Güncel Türkçe Sözlüğü'nde "bakire" sözcüğünü aradığımızda, karşımıza "cinsel ilişkide bulunmamış (dişi), kızıoğlan, kızıoğlankız" açıklaması, "bekâret" sözcüğüne baktığımızdaysa, "kızlık; saflık, temizlik, masumluk" gibi anlamlar çıkıyor karşımıza. Günlük dilde bekâret yerine daha çok kullanılan "kızlık" sözcüğünün anlamına baktığımızda da, "cinsel ilişkide bulunmamış bayanın durumu, bir kadının evlenmeden önceki yaşantısıyla ilgili" tanımlarını görürüz. Bu açıklamalara göre, cinsel ilişki ve/veya evlilik, Türkiye'de bekâretin ana ölçütlerini oluşturuyor. Bir de tabii "kızlık zarı" diye bildiğimiz anatomik yapı var ki bunun etraflıca açıklaması sözlüklere sığmaz, sığdırıldığında da sayısız kadının yaşamını derinden etkileyen ataerkil bir tanımla değil, toplumsal, politik ve ekonomik çağrışımlardan arındırılmış basit bir anatomik tanımla karşımıza çıkar. Ama yine de sözlüğe bakmakta fayda var. Bedenimizdeki bu varla yok arası zar, erkek egemen dil kurumumuz tarafından nasıl tanımlanıyor, anlamlandırılıyor görmek lazım. Görelim ki bedenimizi acilen, yeniden nasıl tanımlamamız gerektiğinin iyice farkına varalım.

TDK sözlüğünde kızlık zarı, "cinsel ilişkide bulunmamış kızların döl yolunu kısmen kapayan zar, himen" diye açıklanıyor. Tıpkı bekâret gibi, cinsel ilişki ve, burada açık açık söylenmese de, bekâretin ayrılmaz bir parçası olduğu evlilik ölçütleriyle tanımlanan "kızlık zarı," kızlarda, yani henüz zıfafa yatağında penisin sihirli dokunuşuna nail olmamış ve kadınlık mertebesine erişmemiş dişi insanlarda "dölyolunu" sanılanın aksine tamamıyla değil, kısmen kapatan zardır. Hanne Blank'ın bu kitapta sunduğu kapsamlı tarihsel çalışmanın da gösterdiği gibi, bu zarın tıpta adının konulmasıyla ve tıp kurumunun da toplum üzerinde büyük bir güç elde etmesiyle birlikte, bekâret adlı kontrol mekanizması ataerkil toplumlarda ciddi bir değişim geçirmiş ve doktorlar, kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerinde hiç de azımsanmayacak bir yetkiye kavuşmuştur. Bu sözlük tanımında dikkati çeken önemli bir

ayrıntı da, vajina olarak da bildiğimiz beden parçasının döl, bir başka deyişle meni ya da spermin geçtiği yol olarak adlandırılmış olmasıdır. Bu adlandırma kadın bedeninin yok sayılarak, tamamıyla erkek bedeni üzerinden tanımlanmasını örneklendiren sayısız ataerkil kullanımdan sadece biridir.

Bu bağlamda, bekâret sözcüğünü “bekâr/et” olarak da okuyabiliriz: Ataerkil düzende bakire kadın bedeni, henüz evlilikle sahiplenilmemiş bir et parçasıdır. Ama bu okuma, kadın bedeninin evliliğe kadar sahipsiz ve serbest kaldığı anlamına da gelmez çünkü bu beden, evlilik kurumu yoluyla babadan kocaya geçer.

Feminist çeviri olarak tanımladığım bu çeviri projesini yürütürken, İngilizce’deki “hymen” sözcüğünü “kızlık zarı” olarak değil de, “himen” olarak çevirmeyi tercih etmemin nedeni de kadın bedeninin bu tür erkek odaklı tanımlamalarına karşı bir söylem oluşturmaktır. Kadınları, fiziksel yapısı bakımından küçücük, bedendeki işlevi bakımındansa önemsiz olan, ama üzerine yüklenen anlamlar bakımından kocaman ve hayati görünen bir zarın varlığı ve yokluğuna dayanarak kız ve kadın olarak ikiye ayıran kan sevici bir kültürü yansıtır “kızlık zarı” terimi. Yetişkinliğe, olgunluğa, kısacası kadınlığa giden yolun sadece ve sadece penisten ve penisin kanattığı vajinadan geçtiğini ifade eden bu sözcük, duymasak varlığını bile fark etmeyeceğimiz ama her fırsatta bize hatırlatılan bir zarın yaşamlarımız üzerinde kurduğu baskıyı ifade ettiği için, kitap boyunca, “hymen” sözcüğünü “himen,” bugün artık pek kullanılmayan; ancak benzer anlama gelen “maidenhead” sözcüğünü aradaki farka dikkat çekmek için “kızlık zarı” olarak çevirdim.

Mary Daly’nin dediği gibi, “Ataerkil düzen aldatmacasını mitle sürdürür,” bekâret de ataerkil düzenin yarattığı kurgulardan, mitlerden birisidir (1978: 44). Aslında tanımlı sürekli ama çok yavaş değişen ve çocukluğumuzdan itibaren sahip olduğumuz en önemli şey olarak içimize işletilen bekâreti, doğanın kanunuymuşçasına özümsüyor ve bekâretin yaşamımızda yarattığı cinsel terörü sorgulamadan kabul ediyoruz. Oysa bekâret, ataerkil kültürlerin kendi elleriyle yarattığı ve somut

hiçbir dayanağı olmayan soyut bir kavramdır. Hatta birçok kadın bedeninde fiziksel bir varlığı olan himenin bile, bekâretle olan ilişkisinden dolayı bulunduğunu değil, icat edildiğini söyleyebiliriz. Vajina gibi bol kıvrımlı ve çok katlı bir organda, kolayca gözden kaçırılabilir, varla yok arası, incecik bir zara “himen” adını vererek, tıp bilimi özünde işlevsiz bir zar parçasını, isimli ve işlevli hale getirmiştir. Dilin var edici gücünü göz önüne aldığımızda, himenin isimlendirilmesiyle hem himenin kendisi, hem de bekâret, fiziksel bir varlık kazanmıştır. Bekâreti bir kurgu, bir mit olarak görmemin nedeni budur. Bu yüzden de namusu nasıl erkek egemen kültürlerle özgü toplumsal bir kavram olarak sorguluyorsak, bekâreti de aynı şekilde kişisel, özel bir konu olmaktan çıkarıp ataerkil toplumların bir yaratımı olarak sorgulamalıyız.

Ülkemizde, cinsel ilişki ve evlilik ölçütleriyle tanımlanan bekâret kavramı, dolayısıyla heteroseksüellik kurumuna da sıkı sıkıya bağlıdır. Kısaca cinsel birleşme denilen, penisin vajinaya girmesine dayalı cinsel ilişki (sanki başka türlü cinsel birleşme yaşamak mümkün değilmiş gibi), yalnızca evlilik sonrası gerdek gecesinde gerçekleşmesi makbul görülen ve çarşaftaki kan lekesiyle bekâreti sona erdirmesi beklenen olay olarak kabul edilir. Bu durumda, bekâret ancak bir vajinayla bir penis, bir kadınla bir erkek arasında sonlandırılabilir. Dolayısıyla bu erkek egemen cinsellik anlayışı, erkeklerle cinsel birleşme yaşamamış lezbiyenleri ömür boyu bakirelik ya da kızlık konumuna mahkum ederek kadınlık konumundan men eder. Eşcinsel kadınlar kadından sayılmaz çünkü cinsel ilişki kurdukları kadınlarda, erkeğinki gibi, onları bir dokunuşta kadına dönüştürecek sihirli bir değnek yoktur.

Türkiye’de bekâret ve namus kavramları birbirinden ayrılmaz bir ikilidir. Nawal el Saadawi’nin Arap toplumları için söylediği sözler, Türkiye için de geçerlidir: “Bizim Arap toplumumuzda çarpık bir namus kavramı vardır. Bir adamın namusu, ailesinin kadın üyelerinin himenleri sağlam olduğu sürece güvencedir. Namus, adamın kendi davranışlarından çok, ailedeki kadınların davranışlarıyla ilişkilidir” (1980: 31). Türki-

ye’de kadının evlilik öncesi bekâret konumunu elinde bulundurması, sadece “bacaklarının arasındaki” zarı korumasına değil, toplum içerisindeki davranışlarına da bağlıdır. Özellikle erkeklerle ilişkilerinde son derece dikkatli davranmak zorunda olan kadınlar, uygunsuz görülen ve cinsel içerikli yorumlanan bir davranış sergilediklerinde ya da böyle bir dedikodunun malzemesi olup “milletin diline düştüklerinde”, ailelerinin namusunu lekeledikleri gerekçesiyle babaları, ağabeyleri, nişanlıları, kocaları, oğulları vesaire tarafından cezalandırılabilir, hatta öldürülebilir. Bekâretle namus kavramlarının en kanlı birleşimi de, erkek egemen kültürün kan ve ölü seviciliğini yansıtan bu tür örneklerde kendini gösterir.

Türkiye gündeminde bekâret tartışmaları, çoğu zaman bekâret muayenesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Konu ilk olarak 1988’de, Harita Genel Komutanlığı’nın işe alacağı bekâr kadınlardan bekâret raporu istemesiyle gündeme yerleşmiştir. Bu talebi protesto etmek isteyen kadınların kurumu telefon yağmurlarına tutmasıyla birlikte, medya da bekâret muayenesi uygulamasına dikkatini yöneltmiştir. Kapak sayfasından devletin bu talebini, erkek egemen kültürün bir sorgulaması olarak değil de, modernleşme yolunda çuvalladığımızı gösteren bir “Skandal” olarak duyuran *İkibine Doğru* dergisinin 53. sayısı, 1980’den beri ordunun işe alacağı kadınlara bekâret muayenesinden geçme şartı koştuğunu dile getirmiştir (Yalçın, Yalçın & Murathan, 1988: 8). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde öğretim üyesi olan Yıldız Ecevit’le yapılan bir röportajı da içeren bu haberde, Ecevit durumu korkunç olarak nitelendirmiş ve uygulamanın, kadın bedeni ve cinselliğini, toplumsal düzen için bir tehlike ve alınıp satılabilecek bir mal olarak gören asırlık bir görüşü yansıttığını ifade etmiştir (ibid: 10).

Bekâret muayenelerinin toplumsal gündemde 1980’lerde sorgulanmaya başlaması çok da tesadüfi olmamıştır. 1980 sonrasında güç kazanmaya başlayan kadın hareketi, 1989’da Ankara’da farklı kadın örgütlerinin başlattığı, “Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacizi Durdurun” adlı büyük çaplı kampanyada bekâret muayenelerini açıkça sorunsallaştırmıştır. Kampanyada hükü-

metten, bu muayenelerin talebi, teşviki ve uygulamasının durdurulması için harekete geçmesi istenmiştir. 1990 yılında, *Kadın* dergisinin İstanbul'da düzenlediği, "Bekâret ve Evlilik Öncesi Cinsel İlişki" adlı panelde, avukat Selma Atabek, kadın bedeninin babalar, ağabeyler, amcalar, dayılar, okullar, yurt yöneticileri ve polis tarafından denetim altında tutulduğunu ve kadınların bedenleri üzerindeki denetimi yeniden ele geçirmesi gerektiğini belirtmiştir (Panelde 'Bekâret' Tartışması, 1990). Aynı panelde, sanatçı Füsun Erbulak ise, kızların doğar doğmaz "kızlık zarlarından" kurtarılması gerektiğini belirtmiştir (ibid).

1980'lerde bekâret muayenesi tartışması ara sıra ana akım medyada ve solcu yayınlarda ele alınsa da, 1992 yılına kadar konu ciddiye alınan bir gündem maddesine dönüşmemiştir. 1992'de, okul müdürleri tarafından bekâret muayenesinden geçirilmesi istenen iki lise öğrencisinin kendilerini öldürmesiyle, konu hem ülke genelinde, hem de uluslararası arenada bir anda dikkatleri üzerine çekmiştir. İntihar eden kızlardan biri, ormanda erkeklerle piknik yaparken görüldükleri gerekçesiyle dört arkadaşıyla birlikte bekâret muayenesine zorlanmıştı (HRW, 1994: 3). Bu olayın ardından kadın kuruluşlarının ve medyanın yarattığı onca eleştiri ve protestoya karşın, Eğitim Bakanlığı 1995'te idarecilere kız öğrencilerden bekâret muayenesi talep etme hakkını veren yönetmeliği çıkarmıştır (Seral, 2004: 413-414). Bu yönetmelikte "iffetsizlik," kız öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması için geçerli bir neden olarak kabul edilmiştir. İzmir Barosu'ndan bir grup avukat Eğitim Bakanlığı'na dava açarak yönetmeliğe kafa tutmuş, ama davayı kaybetmiştir. Böylece yönetmelik yürürlükte kalmıştır.

1998'de bekâret muayenesi gündemine damgayı, dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Işıl Saygın'ın gazeteci Neşe Düzel'le yaptığı röportaj sırasındaki açıklamaları vurmuştur. Işıl Saygın, kendisine son yıllarda bekâret muayenesine zorlanan kadın ve çocukların intihar etmesi konusu sorulduğunda insanın kanını donduran şu sözleri söylemiştir: "Bekâret kontrolü önemli bir önleyici konudur. Eğer bir genç kız kendisini bekâret kontrolü yüzünden öldürüyorsa, kendisini

öldürmüş olur. Bu o kadar da önemli değil, sadece birkaç tane (kız). Erkeklerle böyle bir diyaloga girmelerine izin vermeyin” (Uluslararası Af Örgütü, 2003). Açıklamaların ardından, Ankara Üniversitesi’nde düzenlenen ve Işıl Saygın’ın davetli olduğu halde son anda gelmekten vazgeçtiği “Kadına Yönelik Şiddet” konulu konferansta, “Bekâret Kontrolüne Karşı Kadın İnişiyatı” adı altında bir grup kadın, ismi okunduğunda bakanı pankartlarla protesto etmiştir. Ayrıca Işıl Saygın’ın açıklamalarının ardından bir kadın yürüyüşü düzenlenmiş ve “Bedenlerimiz bizimdir. Devlet ellerini bedenlerimizden çek,” diyen pankartlarla, bakanın en temel insan hakkını anlamaktan yoksun tavrına karşı tepkiler dile getirilmiştir.

1999’da, kadın örgütlerinin konunun peşini bırakmaması ve medyanın konuya gösterdiği ilginin devam etmesi üzerine, Adalet Bakanlığı bir genelge yayımlayarak bekâret muayenelerinin, kadının rızası olmadan ya da kadına zarar verecek ya da işkence edecek bir biçimde disiplin cezası gerekçesi olarak kullanılmayacağını ilan etmiştir (OMCT, 2003). Bu genelgeye göre, bekâret muayenesi kadının onayı olmadan ancak yargıç ya da savcı kararıyla, “Kamu Esenliğine ve Aile Düzenine Karşı Suçlar” adı altında toplanan tecavüz, reşit olmayanlarla cinsel ilişki ve fuhuş vakalarında uygulanabilecekti. Kadın bedenine dayalı bütün bu suçların, kadına karşı değil de, topluma ve aileye karşı işlenen suçlar olarak tanımlanması ayrıca ilginç ve bir o kadar da rahatsız edici bir ayrıntı ve ataerkil toplum düzeninde egemen olan, kadın bedeninin kadının kendisine değil, ailesine ve topluma ait olduğu fikrinin bir yansımasıdır.

Bekâret muayenesi tartışması 1980’ler ve 1990’larla sınırlı kalmamış, 2000 yılında dönemin Sağlık Bakanı Osman Durmuş’un, Sağlık Meslek Liselerinde eğitim gören kız öğrencilerin bekâret muayenesinden geçmesini buyurmasıyla konu yeniden manşetlere taşınmıştır (Çevik ve diğerleri, 2003: 173). Türkiye’de ve dünya genelinde faaliyet gösteren sayısız kadın kuruluşu bu durumu şiddetle protesto etmiş, Avrupa Parlamentosu’nun Hollanda temsilcisi Lousewies van der Laan, dönemin başbakanı Bülent Ecevit’e sert bir mektup göndererek

kendisinden Türkiye’de bekâret muayenesi uygulamalarını durdurmasını istemiştir (Ecevit’e ‘bekâret testi’ mektubu, 2001). Mektubunda van der Laan şöyle yazmıştır: “Bu muayeneler, kadınların bedensel güvenliğini ve kişisel haklarını ihlal etmektedir” (ibid).

Yukarıda özetlediğim Türkiye’nin 20 yıllık bekâret muayenesi tartışması boyunca, hem ülke çapında hem de uluslararası çerçevede kadın kuruluşlarının ve insan hakları örgütlerinin eylemlerine karşı devletin sergilediği vurdumduymaz tavır, bu muayenelerin devamını sağlamakla kalmamış, uygulamayı teşvik de etmiştir. Ancak giderek artan Avrupa Birliği baskısı, kadın hareketinin inatçı kararlılığıyla birleştiğinde 2004’te Türk Ceza Kanunu (TCK) değişiklikleri sırasında devlet, bekâret muayenesi konusuna ister istemez biraz da olsa dikkat etmek zorunda kalmıştır. Bu noktada bekâret muayenesini ülkenin yasal çerçevesinde incelemek faydalı olacaktır.

Bekâret muayenesi söz konusu olduğunda bakılması gereken en önemli yasal belge TCK’dır. 2004 yılında Avrupa Birliği Uyum Yasaları çerçevesinde, Meclis Adalet Komisyonu tarafından yönetilen TCK değişikliklerinde, 26 sivil toplum kuruluşunun oluşturduğu TCK Kadın Platformu’nun katkıları göz ardı edilemez. Bu platformun temel amacı, hükümet üzerinde baskı kurarak yasa maddelerinde özellikle kadınlar açısından olumlu sonuçlar doğurabilecek değişiklikler yapılmasını sağlamaktı. Bekâret muayenesi konusunda da, kadın platformu önemli taleplerde bulunmuş ve Meclis Adalet Komisyonu üzerinde ciddi baskı kurmuş olsa da, uygulamaya ilişkin madde yine de tatminkar olmamıştır.

26.09.2004 kabul tarihli TCK’de “bekâret muayenesi” ifadesi kullanılsa da uygulama, “Genital Muayene” başlıklı Madde 287 adı altında bir takım kısıtlamalara maruz bırakılmakta, ama aynı zamanda da belli durumlarda haklılaştırılmaktadır:

- (1) Yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler açısından yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Kadın platformunun yoğun itirazlarına karşın, Meclis Adalet Komisyonu “bekâret muayenesi” ifadesini kullanmayı reddetmiş, insan ve kadın hakları konusunda çalışma sicilleri pek de temiz olmayan hakim ve savcıların kadın bedeni üzerindeki denetim haklarını yinelemiş ve bu uygulamanın açıkça suç teşkil etmesini engellemiştir. Yasada “genital muayene” ifadesinin kullanılması da birçok açıdan sorunludur.

Burada üstüne basa basa belirtilmesi gereken ve genellikle yanlış anlaşılan çok önemli bir konu vardır. Özellikle cinsel saldırı ve çocuk istismarı davalarında, delil toplamak amacıyla, kadının ya da çocuğun genital muayeneden geçmesiyle, söz konusu kişinin bekâret muayenesinden geçmesi arasında büyük bir fark vardır. Genital muayenede, genital bölgenin tamamı incelenir ve vajina dokusunda yırtılma, sperm gibi bulgular aranır. Bu muayene sırasında, cinsel saldırıya ilişkin delil toplamak amacıyla vajinanın, iç bacakların ve anüsün yanı sıra himenin durumuna da bakılabilir. Kısacası burada amaç, kişinin cinsel tacize ya da tecavüze uğrayıp uğramadığına ve failin kimliğine dair bulgular elde etmektir. Ancak bekâret muayenesinde sadece himenin durumuna bakılır ve amaç kişinin “kız” olup olmadığını belirlemektir. (Bekâret muayenesi raporlarında “kız” ya da “kız değil” ifadesi kullanılmaktadır.)

Tecavüz öncesinde cinsel ilişki yaşamış olsun ya da olmasın, hiçbir kadının cinsel geçmişi yasalar önünde, uğradığı cinsel saldırının gerçekliğini değiştirmez, değiştirmemelidir. Kadının tecavüz yoluyla bekâretini kaybedip kaybetmediğine bakılması, kendi rızasıyla evlilik öncesi cinsel ilişki yaşadktan sonra tecavüze uğrayan bir kadının töhmet altında tutulacağı ve hatta suçsuzken suçlu duruma düşürülebileceği anlamına da gelir. Bunun, başka ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de sayısız örneği vardır. Üstelik böyle bir durumda, tecavüz sonrası yasal

şikâyetinde bulunan kadınların zorla bekâret muayenesinden geçirilme olasılığı, tecavüze uğrayan bir kadının şikâyetinde bulunmamasına neden olabilir. Kısacası bekâret muayenesinin ne tıbbi ne de yasal bir faydası vardır.

Tecavüz davalarında yargıç ya da savcının, tecavüze uğradığı gerekçesiyle söz konusu kadını bekâret muayenesinden geçmeye zorlaması, doktorlar tarafından bile çoğu zaman kabul edilir. Aslında tecavüze uğrayan kadının bekâret muayenesine zorlanması, ikinci bir tecavüzden başka bir şey değildir. Aradaki tek fark, ilkinin yasaya aykırı, ikincisinin yasal görülmesi ve devlet onayıyla gerçekleşmesidir. Bekâret muayenesine zorlanan kadınların ne kadar ciddi bir psikolojik sarsıntı geçirdiğini anlayabilmek için, yukarıda sözünü ettiğim intihar eden lise öğrencilerini hatırlamak ve buna benzer kim bilir kaç olay daha yaşandığını düşünmek yeterlidir. Ya da örneğin, Duygu Uzel'in kendi yaşamından yola çıkarak yazdığı *Mor Menekşeler* adlı kitabında betimlediği travmanın, yazara özgü olduğunu düşünmemiz için bir neden yoktur (2006). Kitabın arka kapakından kısa bir alıntı bile bekâret muayenesinin korkunçluğunu yansıtmaktadır: “Baban, amcan, dayın ya da ağabeyin; toplumun namus bekçisi kıldığı birileri çıkıyor ve kadınlık onurunu ayaklar altına alan bekâret kontrolüne sürükleniyorsun. Sürüklenen beden değil yalnızca, umutların, hayallerin ve körpecik yüreğinle tüm ruhun da sürükleniyor, ayaklar altına alınıyor” (ibid).

Araştırmacı Frank ve diğerlerinin dediği gibi, “Cinsel saldırı sonucu yaşanan travmayı, sağlam bir himenin varlığına ya da yokluğuna indirgeyen bu alışlagelmiş yasal uygulama yalnızca basit ve yanlış olmakla kalmaz, aynı zamanda bekâret muayenesine maruz bırakılanlar için gereksiz psikolojik sonuçlara da yol açar” (1999: 489). Dolayısıyla, benim burada karşı çıktığım uygulama, muayene öncesinde ve sırasında kişinin rızası ve yaşadığı travma dikkate alındığı sürece, genital muayene değil, bekâret muayenesidir. Bu iki muayene, hem uygulama hem de ardındaki niyet göz önüne alındığında birbirinden son derece farklıdır. Ama TCK bu ayrımı dikkate almayarak bekâret mu-

ayenesinin her durumda suç oluşturmasını sağlamamıştır. Meclis Adalet Komisyonu'nun bekâret muayenesinin genital muayene kapsamına girdiğini ileri sürmesi, ya iki muayene arasında farkı bilmediğini ya da bekâret muayenelerinin varlığını yasal olarak kabul edip bunların önünü kesmek istemediğini göstermektedir. "Bekâret muayenesi" ifadesi yasada açıkça yazılmadığı, doğru bir şekilde tanımlanmadığı ve çok daha caydırıcı bir ceza yaptırımıyla donatılmadığı sürece, bu muayeneleri durduracak yasal bir uygulama olması olanaksızdır.

Madde 287'nin kendisini incelediğimizde, ilk bölümdeki en ciddi sorun, Meclis Adalet Komisyonu'na göre bekâret muayenesini de kapsayan genital muayene için kadının onayına gerek duyulmaması ve yargıç ya da savcıdan gelen emrin kadının isteğinden üstün tutulmasıdır. Yargıç ya da savcılara, örneğin, tecavüze uğrayan bir kadını ya da çocuğu istemese de zorla bekâret muayenesinden geçirme hakkını veren bu yasa maddesi, ikinci bölüm dikkate alındığında daha da sorunlu bir hal almaktadır. Bu bölüm "bulaşıcı hastalık" ve "kamu sağlığı" ifadelerine yer vererek genital muayeneyi haklı göstermeye çalışmaktadır. Seks işçiliği şüphelerinin sık sık Türk ırkçılığıyla harmanlandığı bir söylemle, halkın sağlığını ya da ahlâkını tehdit ettikleri gerekçesiyle kadınların böyle bir muayeneye zorlanması, hem son derece saçma hem de mesleği ne olursa olsun, kadının beden bütünlüğüne ve insan haklarına aykırı bir uygulamadır. "Kız değil" raporu verilen ve vajinasında sperm bulunan her kadını (özellikle yabancı uyruklu kadınları) seks işçisi olarak gören, toplum ahlâkının sözde koruyucusu polis, kadınların para alışverişi olmaksızın kendi istekleriyle evlilik dışı cinsellik yaşayabileceğini kabul etmemekte ve erkek egemen bir bakış açısıyla toplumun cinsellik normlarına kafa tutan kadınları "orospu" olarak damgalamaktadır. Böylece Madde 287'nin ikinci bölümü, ilk bölümün bekâret muayenesine araladığı kapıyı daha da açarak ciddi bir yasal boşluk oluşturmaktadır.

Türkiye'de bekâret muayenesi tartışmalarının iyice yoğunlaştığı dönemlerde, uluslararası sivil toplum kuruluşları tara-

fından hazırlanan ve bekâret muayenesinin polis tarafından özellikle siyasi suçlamalarla gözaltına alınan kadınlara karşı kullanıldığını ortaya çıkaran raporlar göz önünde bulundurulduğunda, polise böyle bir yetki verilmesinin kadınlar açısından ne kadar tehlikeli olduğu daha da açıklık kazanır. Örneğin, 1994'te, İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch) tarafından hazırlanan ve bekâret muayenesi konusundaki en kapsamlı rapor olan, *A Matter of Power: State Control of Women's Virginity in Turkey* (Bir İktidar Meselesi: Türkiye'de Kadınların Bekâreti Üzerindeki Devlet Denetimi), polisin bekâret muayenesini, gözaltına alınan kadınları tehdit etmek için kullandığını, ama bunun kadınların gözaltında tecavülden korunması için yapıldığı gerekçesiyle uygulamayı haklı çıkarmaya çalıştığını göstermiştir. Polisin, tecavüz önlemi niyetine kendisini değil de, kadın bedenini kontrol etmesi, tecavüzün sorumluluğunu kadınların üzerine yıkan ataerkil zihniyetin bir yansımasıdır. Burada gözaltı öncesi ve sonrasında bekâret muayenesine zorlanan bir kadının, ilk muayeneden “kız değil” raporuyla çıkması, gözaltı sırasında tecavüze uğramış olamayacağını kanıtı olarak ileri sürülmektedir. Sadece bakire kadınlar tecavüze uğrayabilirmiş, bekâretin tecavüzle bir ilgisi varmış gibi... Oysa tecavüz bekârete değil, kadının bedenine, kişiliğine ve haklarına yapılan bir saldırdır.

İlk muayenede “kız” raporu verilen kadını ise, gözaltı sorgulaması sırasında bambaşka bir tehdit beklemektedir: Tecavüzle, kızlığını bozmakla, namusunu lekelemekle tehdit ederek konuşurmak. Bu tür işkencelerin özellikle Kürt halkının nüfusun çoğunluğu oluşturduğu Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanmış olması da, cinsiyet, cinsellik ve etnik kimliğe bağlı baskı ve ezilmelerin aslında nasıl kesişerek iç içe yaşandığını göstermektedir. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü'nün Diyarbakır, Muş, Mardin, Batman ve Midyat'ta 100'den fazla kadın mahkûmla yaptığı röportajlar, gözaltındayken bu kadınların “neredeyse hepsinin ‘bekâret muayenesine’ maruz bırakıldığını ve neredeyse hepsinin sözlü ya da fiziksel cinsel taciz yaşadığını ortaya çıkarmıştır” (2003: 27).

Madde 287'ye geri dönersek, kişiyi bekâret muayenesine götüren ya da muayeneyi gerçekleştiren kişi ya da kişiler için maddede öngörülen “üç aydan bir yıla kadar hapis” cezası, caydırıcılıktan uzak, hatta komiktir. Bekâret muayenesini gerçekleştirenlerin, özellikle doktor olduğunu düşünürsek, bu maddeye, örneğin, doktorluk lisansını iptal etme gibi çok daha caydırıcı cezalar dahil edilebilirdi. Ayrıca Madde 287'deki cezanın uygulanabilmesi için savcı ya da yargıç dışında birisi tarafından bekâret muayenesine gönderilen kadının şikâyetinde bulunması gerekmektedir. Bu da yasanın uygulanmasını daha da zorlaştırmaktadır. Bekâret muayenesinin genellikle aile (özellikle baba ve koca) baskısı altında özel kliniklerde yapıldığını düşünürsek, bir kadının ya da çocuğun, ailesine karşı böyle bir suç duyurusunda bulunması pek de olası görünmemektedir. Bekâret muayenesine zorlandığına dair yasal şikâyetinde bulunmak, kadının hem ailesinin gözünde “suçlu” konuma düşmesine hem de toplumsal damgalanma ve dışlanma yaşamasına neden olabilir. Son olarak bir başka önemli nokta da, yargıç ya da savcı emriyle bekâret muayenesine gönderilen bir kadının muayeneyi reddetmesi durumunda başına ne geleceğidir. Böyle bir durumda kadın en temel insan haklarını savunduğu için, yargıya engel olduğu ya da delil gizlediği gerekçesiyle hapis cezasına çarptırılabilir.

Son olarak TCK'de bekâret muayenesiyle bağlantılı olan bir başka sorunlu madde de, uygulamaya yasal bir zemin hazırlayan “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki” başlıklı Madde 104'tür. Bu yeni maddeyle, bekâret muayenesi için hakim ya da savcı kararı çıkarmak kolaylaşmıştır. On beş - on sekiz yaş arası bir gençle rızaya dayalı cinsel ilişkiye giren birine şikâyet durumunda, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası öngören bu madde, bekâret muayenesiyle yakından ilişkilidir çünkü örneğin, ailesi ya da okul idarecileri tarafından hakkında böyle bir şikâyet bulunan bir kızın, hakim ya da savcı emriyle bekâret muayenesine gönderilmesi bu maddeyle meşrulaştırılmıştır. Bu yüzden TCK'de değişmesi gereken, sadece genital muayene maddesi değil, aynı zamanda reşit olmayanla cinsel ilişki maddesidir.

Bekâret muayenesi Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın da birçok maddesini ihlal etmektedir. Örneğin Anayasa'nın 10. maddesine göre, "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." Bekâret muayenesi bu maddeye aykırıdır çünkü uygulamanın temelinde cinsiyet ayrımcılığı yatmaktadır. Sadece kadınların maruz bırakıldığı bekâret muayenesi, kaynağını çifte standarda dayalı cinsellik normlarımızdan almaktadır. Toplumumuzda, erkeklerin evlilik öncesi cinselliklerini yaşaması doğal, hatta gerekli görülürken, kadınların evlilik öncesi cinsel deneyim edinmesi ahlâksızca bir davranış sayılarak yasak kılınmıştır. Oysa bu çifte standardı yansıtan bekâret muayenesi, görüldüğü gibi Anayasa'nın en temel maddelerinden birini ihlal etmektedir.

Anayasa'nın 17. maddesi de bekâret muayenesinin temel hak ve özgürlüklere karşı bir uygulama olduğunu açıkça göstermektedir: "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." Bu madde, ortada tıbbi ya da yasal bir zorunluluk yoksa, rızası olmadan hiç kimsenin bilimsel ya da deneysel uygulamalara zorlanamayacağını söylemektedir. Bekâret muayenesinin tıbbi ya da yasal bir faydası olmadığı, hatta aksine bu uygulama kadın açısından aşağılayıcı, ayrımcı, zararlı ve tehlikeli olduğundan, Anayasa'nın bu maddesine de açıkça aykırıdır.

Bekâret muayenesi, Türkiye'nin imza atmış olduğu birçok uluslararası anlaşmaya da aykırı olduğu için dolaylı olarak Anayasa'nın 90. maddesini ihlal etmektedir. Bu maddeye göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan ve "usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hük-